

Arkeologisk utredning 2014

Limhamn 154:376

UPPFÖRANDE AV FÖRSKOLA

Hyllie socken, Malmö kommun
Skåne län

Arkeologisk utredning 2014

Limhamn 154:376

UPPFÖRANDE AV FÖRSKOLA

Hyllie socken, Malmö kommun
Skåne län

Skånearkeologi

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk utredning 2014

Limhamn 154:376

Uppförande av förskola

Hyllie socken, Malmö kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2014:13

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

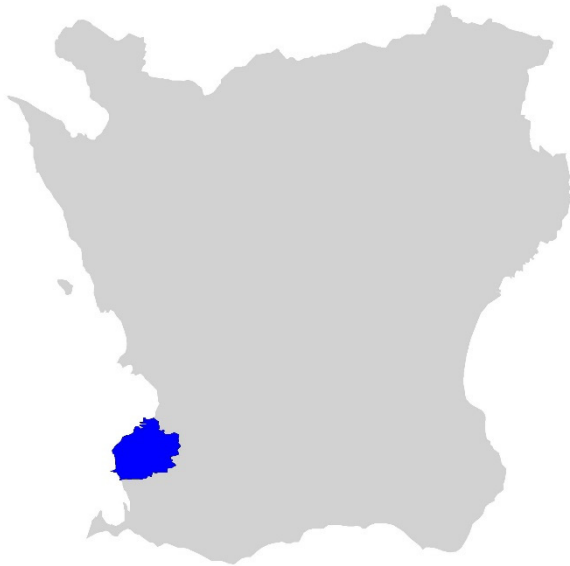
Omslagsbild: Per Sarnäs

Tryck: Holmbergs i Malmö AB

© Skånearkeologi 2014

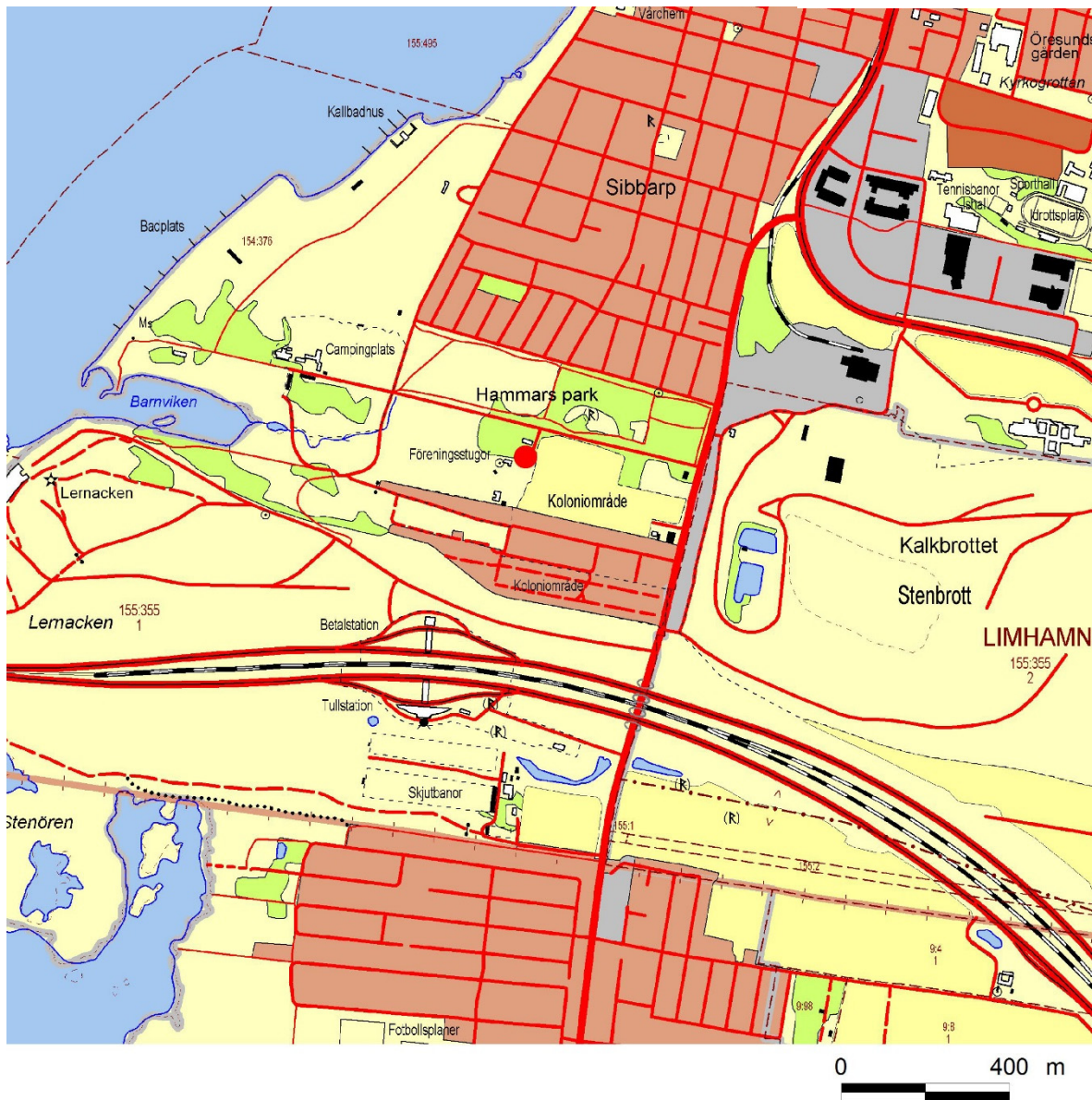
Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Undersökningsresultat	7
Förslag på fortsatta åtgärder	10
Projektorganisation och kvalitetssäkring	11
Referenser	11
Tekniska och administrativa uppgifter	12

Figur 1. Karta över Skåne med Malmö kommun markerat med blå färg

Figur 2. Karta över del av Malmö med platsen för utredningen markerat med en röd fylld cirkel.

Sammanfattning

Med anledning av att Malmö stad planerar uppföra en förskola inom fastigheten Limhamn 154:376 som berör Järavallen vilken är ett potentiellt boplatss- och aktivitetsområde under mesolitikum–neolitikum, beslutade Länsstyrelsen i Skåne om en arkeologisk utredning (431-29815-2013). Utredningen har genomförts av Skånearkeologi.

Syftet med den arkeologiska utredningen var att bedöma om det förekommer lämningar efter förhistoriska aktiviteter inom den del av undersökningsområdet som kommer att bli föremål för markningrepp. Ambitionsnivån skulle enligt Länsstyrelsen vara begränsad.

Järavallens boplatser består mestadels av fynd och i mindre utsträckning av anläggningar och kulturlager. Av detta skäl valdes som metod att gräva två provgropar om 1 x 1 meter för hand för att bedöma fyndförekomst.

Undersökningsområdet ligger i västra kanten av en nyuppförd bebyggelse och strax öster om ett grönområde. Undersökningsområdet har tidigare varit delvis bebyggt med hus utan källare.

Järavallen bildades under Litorinahavet för ca 7000 år sedan och har tidigare sträckt sig ca 300 meter innanför den nutida kustlinjen. I Malmöområdet har Järavallen utnyttjats som grustäkt under lång tid och endast sporadiska förekomster återstår. Bredden på Järavallen har varierat från några tiotals meter upptill 200 meter.

De två rutor som har undersökts i samband med utredningen är på ca 0,8 kubikmeter vardera och i dessa framkom i genomsnitt 352 avslag, vilket kan jämföras med de två intilliggande förundersökningarna som gav ca 10 avslag per kvadratmeter. Vid de två förundersökningarna påträffades dock ett flertal redskap vilket inte gjordes vid denna utredning. Skillnaderna beror troligen på att det är olika aktivitetsområden som har undersökts vilket i sin tur är betingat av att föreliggande utredningsrutor har grävts upp på Järavallen med de andra undersökningarna har varit i kanten av vallen.

De stora fyndmängderna kan vara resultatet av produktion av förarbeten.

Inledning

Fastighetskontoret i Malmö stad planerar uppföra en förskola inom fastigheten Limhamn 154:376. Inom denna del av fastigheten ligger Järavallen som i arkeologiska sammanhang är känd för sina talrika boplatser från främst senmesolitikum men även från tidigneolitikum samt gravar från bronsålder–järnålder. Länsstyrelsen i Skåne län har därför beslutat om en arkeologisk utredning med begränsad ambition för att bedöma förekomsten av förhistoriska aktiviteter (431-29815-2013). Utredningen har genomförts av Skånearkeologi.

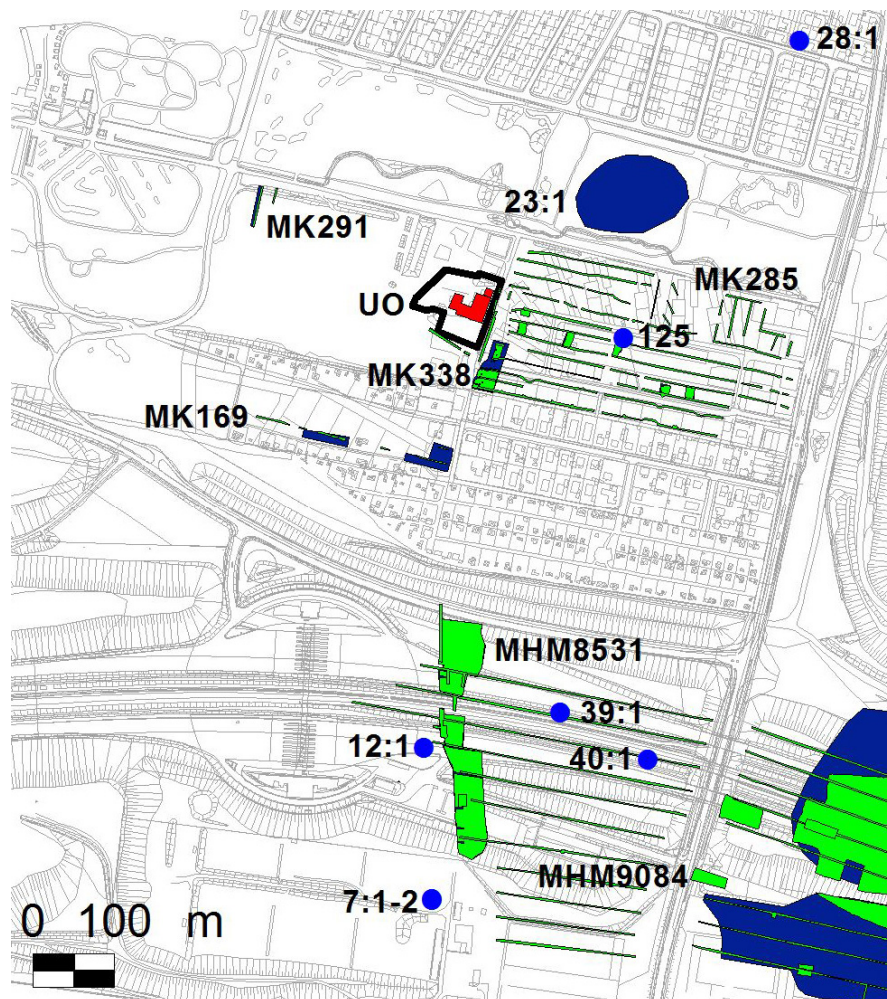
Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att bedöma om det förekommer lämningar efter förhistoriska aktiviteter inom den del av undersökningsområdet som kommer att bli föremål för markningrepp, dvs. själva förskolan med tillhörande förrådsbyggnad. Ambitionsnivån skulle enligt Länsstyrelsen vara begränsad.

Järavallens boplatser består mestadels av fynd och i mindre utsträckning av anläggningar och kulturlager. Av detta skäl valdes som metod att gräva två provgropar om 1 x 1 meter för hand för att bedöma fyndförekomst. Metoden möjliggör dessutom jämförelse med de två närliggande undersökningarna som har

Figur 3. Kartan visar de närmaste och relevanta fornlämningarna. Undersökningsområdet (UO) är markerat med kraftig svart linje och den planerade byggnaden är fylld med röd färg.

Samtliga fornlämningsnummer avser Hyllie socken. MK och MHM utgör Malmö Kulturmiljös och Malmö museers projektnummer.

genomförts omedelbart öster och söder om föreliggande undersökningsområde. Inom dessa undersökningar undersöktes 1 x 1 meter stora rutor vilket har resulterat i ett fyndmaterial. Sökschaktningen efter anläggningar och lager gav dock ett betydligt magrare resultat (Jansson 2007; Jonsson 2008b). Undersökningen söder om undersökningsområdet visade på att det förekom fynd i olika lager till ett djup av mer än 1 meter i Järvallen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet ligger i dag i västra kanten av en nyuppförd bebyggelse och strax öster om ett grönområde. Undersökningsområdet har tidigare varit delvis bebyggt med hus utan källare.

Järvallen bildades under Litorinahavet för ca 7000 år sedan och har tidigare sträckt sig ca 300 meter innanför den nutida kustlinjen. I Malmöområdet har Järvallen utnyttjats som grustäkt under lång tid och endast sporadiska förekomster återstår. Bredden på Järvallen har varierat från några tiotals meter upptill ett par hundra meter (Kjellmark 1903).

I undersökningsområdets närhet har ett antal förhistoriska lämningar undersökts tidigare. Vid undersökningen på Skjutbanorna 1A inom projektet Öresundsförbindelsen, ca 500 m söder om undersökningsområdet, framkom ett rikt boplatmaterial (Elinelunds boplaten) från övergången senmesolitikum/tidigneolitikum (MHM 8531 (Hyllie nr 9:1), Jonsson 2005). Öster om denna boplat, på andra sidan om Kalkbrottsgatan framkom ett mesolitiskt fyndmaterial i samband med anläggandet av ett vattenmagasin (Anders Högberg muntl., MHM9084).

Sydväst om undersökningsområdet genomfördes 2004 en arkeologisk utredning (MK 169), där det i anslutning till Järvallen dokumenterades lämningar från stenålder. Dessutom framkom ytterligare en strandvall (Hammarstrand Dehman

2005). I Hammars Park, norr om området, har några skivyxor påträffats, vilket indikerar en boplats från senmesolitikum/tidigneolitikum med okänd utsträckning (Hyllie nr 23:1).

Några lösfynd som kan dateras till stenålder, har påträffats och tillvaratagits i undersökningsområdets närhet (Hyllie nr 39:1 och 40:1).

Nordost om undersökningsområdet har en grav påträffats. Denna har blivit anlagd på strandvallen och kan dateras till romersk järnålder (Hyllie nr 28:1). Söder om undersökningsområdet har en hällkista och ett bronsåldersröse påträffats (Hyllie nr 12:1 och 7:1–2).

Omedelbart öster om undersökningsområdet genomfördes en arkeologisk förundersökning 2005. Förundersökningen genomfördes dels som sökschaktning med grävmaskin, dels i form av rutgrävning i 1 x 1 meter stora rutor. Sammanlagt 13 rutor undersöktes och det framkom flintredskap och restprodukter från redskapstillverkning. Flintmaterialet dateras till sen Erteböllekultur utifrån ledartefakter såsom en kant- och ythuggen skivya, en kärnya med specialiserad eggbehandling och ett par spånskrapor med konkav egg (Jonsson 2008b).

Söder om undersökningsområdet genomfördes en arkeologisk förundersökning 2006. Vid undersökningen undersöktes 14 stycken 1 x 1 meter stora rutor och en 2 x 2 meter stor ruta. De undersökta kvadratmetersrutorna innehöll flintredskap såsom 4 kärnor, 1 skivya, 1 kniv, 23 spån, 1 mikrospån (Janson 2007).

Väster om undersökningsområdet gjordes en arkeologisk utredning (MK291) varvid två sökschakt grävdes i nord-sydlig riktning med en sammanlagd yta på 143 m². I bägge schakten påträffades en 0,8 m hög sandbank med en övre nivå av 1,5 m ö. h. I det korta östliga schaktet påträffades inga anläggningar och fynden inskränkte sig till ett flintavslag funnet i en dumphög. I det långa västliga schaktet påträffades 2 härdar i sandbanken och 1 härd under sandbanken, skelettdelar från två människor, samt en underkäke från hund/varg. I dumphögarna påträffades en plattformskärna, medeltida stengods samt bitar av taktegel. I en av härdarna i sandbanken hittades en oornerad tunnväggig keramikskärva från halsen på ett större kärl daterad till tidigneolitikum. I härdens omedelbara närhet påträffades en oornerad keramikskärva av reducerat gods daterad till äldre järnålder (Jonsson 2008a).

Figur 4. Ruta 2 fotograferad från norr. Rutan är ca 1,1 meter djup och det förekom fortfarande mindre mängder fynd på detta djup.

Undersökningsresultat

Järavallens övre delar har varit kraftigt påverkad av senare tiders utnyttjande av platsen. Det har bland annat legat två byggnader på platsen och delar av området har

hårdgjorts för parkeringsplats och vägar. Det har även uppförts en pumpstation och en transformatorstation som numera är riven. Inom området ligger en jord- eller grushög med stora fältstenar överst, av en sort som man kan påträffa i botten av Järavallen.

Rutorna placerades så att de låg inom den planerade byggnaden samtidigt som de undvek ytor som uppenbarligen hade varit utsatta för olika typer av ingrepp.

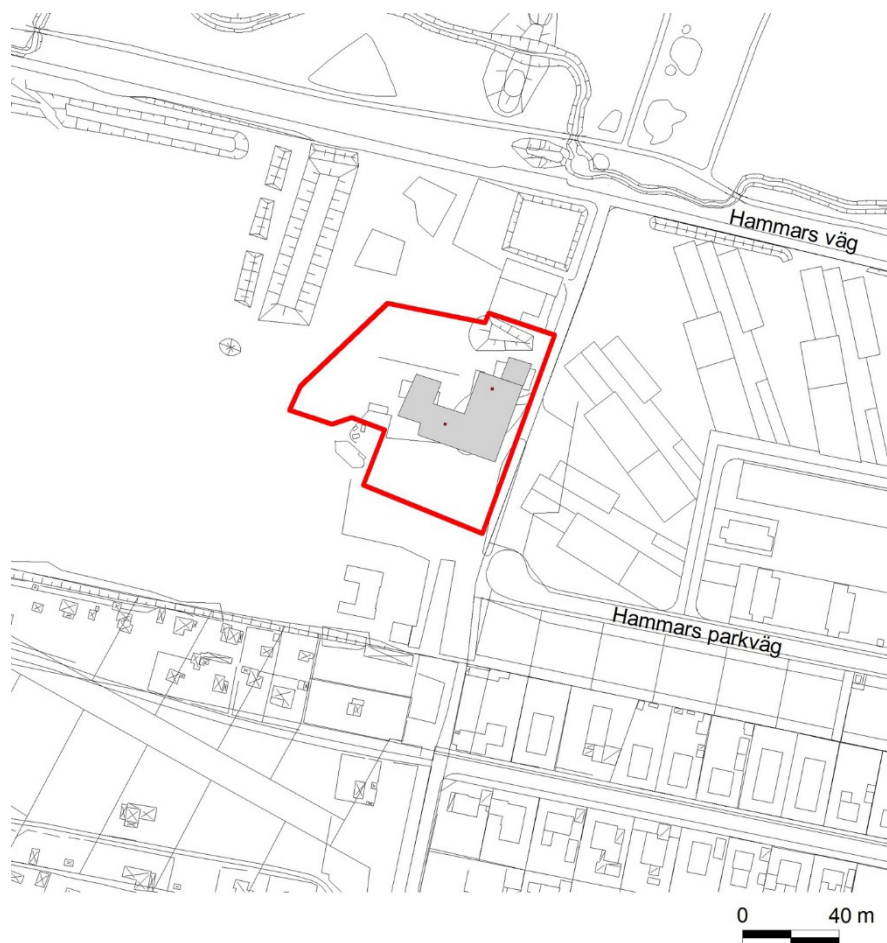
Fyllningen i rutorna sållades i en sållkorg med 5 mm stora maskor utom det översta matjordslagret som endast grävdes bort.

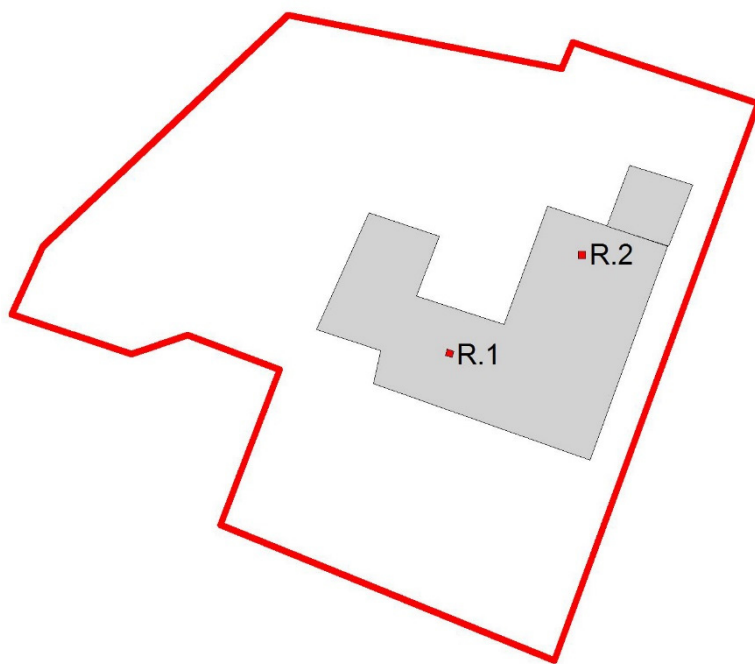
Rutorna innehöll mer fynd än förväntat med hänsyn till de tidigare undersökningarna i undersökningsområdets närhet. Sammanlagt framkom 740 avslag/spån med en vikt av ca 5 kg. De flesta avslagen föreföll svallade i någon utsträckning. Ett mindre antal uppvisade kraftig svallning. En del avslag föreföll utifrån litisk teknik och flintans utseende härröra från samma produktion.

Det framkom inga tydliga lager i rutorna. Det förekom dock gradvisa skillnader i grusighet och stenförekomst. Tydligast skillnad var fyndmängderna som varierade mycket på olika nivåer. Tydligast var det i ruta 2 där lagergrävningen följer fyndförekomst. I ruta 1 var det inte lika tydligt. En mindre mängd av det översta matjordslagret sållades men visade sig innehålla förvånansvärt få fynd. Vid de första undersökningarna av Järavallen vid Soldattorpet i början av 1900-talet av Knut Kjellmark kom man också fram till att det översta matjordslagret var fyndfattigt och man började därför att gräva bort detta utan att sälla massorna (Kjellmark 1903). De olika lagren var ca 0,15–0,2 meter tjocka men lagren i de två rutorna är motsvarar inte troligen varandra.

Vid undersökningen 2006 dokumenterades flera sektioner men inga av dessa uppvisar kulturlager (Jansson 2007). I rapporten över undersökningen 2008 beskrivs kulturlager (Jonsson 2008). I ruta 2 förekom fläckvis med svart fyllning som dock inte var kulturlager utan torde snarare ha en geologisk förklaring då den ofta förekom intill kalkstenar. Den svarta fyllningen innehöll inte heller vare sig sot eller kol men i övrigt påminner den mycket om kulturlager.

Figur 5. Exploateringsområdet är markerat med röd linje. Planerade byggnader är grå och de två rutorna är fyllda med röd färg.

Figur 6. De två undersökta rutornas läge inom de planerade byggnaderna.

De två undersökningarna som har genomförts i omedelbar anslutning till undersökningsområdet gav likartade resultat. År 2006 genomfördes en arkeologisk förundersökning söder om undersökningsområdet varvid 14 stycken 1 x 1 meter stora rutor samt en 2 x 2 meter stor ruta upptogs vilket resulterade i ett fyndmaterial bestående av 4 kärnor, 1 skivya, 1 kniv, 23 spån, 1 mikrospån samt 184 avslag med en sammanlagd vikt av 1309 g. Fyllningen i rutorna sållades med ett liknande såll som föreliggande undersökning (Jansson 2007). År 2008 förundersöktes de nu bebyggda området öster om Järvallen varvid 13 stycken 1 x 1 meter stora rutor undersöktes vilket resulterade i ett fyndmaterial bestående av: 8 kärnor, 1 skivya, 1 kärnya, 6 skrapor, 1 borrh, 3 spån och 123 avslag (Jonsson 2008).

En jämförelse mellan de två tidigare undersökningarna och föreliggande utredning visar på tydliga skillnader. Undersökningen 2006 resulterade i genomsnitt drygt 10 avslag per kvadratmeter medan undersökningen 2008 resulterade i knappt 10 avslag vilket får anses likartade värden. Föreliggande utredning har dock gett i genomsnitt 352 avslag per kvadratmeter men endast ett osäkert redskap. De två tidigare undersökningarnas rutor låg i östra delen av Järvallen medan de två rutorna som undersöktes vid denna utredning låg uppe på vallen. Rutorna som undersöktes vid 2007 års undersökning är sållade med ett likartat såll och av sektionsskizterna att döma även till ungefär samma djup. De två undersökningarna är därför i avseende metodik jämförbara. Undersökningen 2008 har dock inga uppgifter om hur fyllningen undersöktes och det saknas även uppgifter om hur djupt rutorna grävdes. Fyndtabellen upptar fyra lager vilket indikerar ett visst djup på rutorna. Kjellmark räknade fram att han hade i genomsnitt 524 avslag per kubikmeter i de undersökta rutorna vid Soldattorpet (Kjellmark 1903). De två rutorna som har undersökts i samband med utredningen är på ca 0,8 kubikmeter vardera och i dessa framkom i genomsnitt 352 avslag. Det skulle ge en fyndmängd av 440 avslag per kubikmeter. Uträkningen är naturligtvis statistiskt osäker då den bygger på två undersökta rutor.

De två tidigare undersökningarnas resultat emanerar ur betydligt fler undersökta rutor och har därigenom en högre statistisk säkerhet. De två undersökningarnas resultat är också likartade vad gäller fynd både kvalitativt och kvantitativt. Skillnaderna mellan de två tidigare undersökningarna och föreliggande utredning torde vara ett resultat av att olika aktivitetsområden har undersökts. Även om de finns en osäkerhet avseende fyndfrekvens beroende på de olika undersökningsvolymer så framstår dock föreliggande utredning som fyndrik.

Merparten av flintavslagen föreföll vara svallade men endast ett mindre antal var så pass svallade att de kan tolkas som vara dittransporterade av vågor. Övriga avslag har troligen avsatts på platsen och utsatts för vågor periodvis.

Järavallen har inte bara utnyttjats som grustäkt och som råvarukälla för kalksten till kalkindustrin i Limhamn utan har sannolikt även utnyttjats under förhistorisk tid som en flintresurs (Kjellmark 1903). Enligt Högberg har Järavallen utgjort en produktionsplats för förarbeten till redskap under en lång tid från tidigneolitikum fram till äldre bronsålder (Högberg 2002).

Tabell 1. Tabellen redovisar de framkomna fynden. Med svallat avses tydligt svallade avslag. Lager 1 utgjordes av matjordslaret.

Fyndnr.	Sakord	Ruta	Lager	Svallat	Osvallat	Antal	Vikt
MMA 94:1	Avslag	1	2		X	18	24
MMA 94:2	Avslag	1	2	X		12	50
MMA 94:3	Avslag	1	3	X		56	731
MMA 94:4	Avslag	1	3	X		12	155
MMA 94:5	Avslag	1	3		X	14	61
MMA 94:6	Spån	1	3	X		1	4
MMA 94:7	Mikrospånliknande	1	3			6	2
MMA 94:8	Avslag	1	4	X		64	914
MMA 94:9	Avslag	1	4		X	18	19
MMA 94:10	Avslagsborr	1	4	X		1	29
MMA 94:11	Mikrospånliknande	1	4			4	3
MMA 94:12	Spån	1	4	X		1	2
MMA 94:13	Avslag	1	5		X	39	53
MMA 94:14	Avslag	1	5	X		76	469
MMA 94:15	Mikrospånliknande	1	5			9	4
MMA 94:16	Bränd flinta	1	5		X	2	11
MMA 94:17	Avslag	2	2	X		115	881
MMA 94:18	Avslag	2	2		X	71	204
MMA 94:19	Avslag	2	2		X	4	166
MMA 94:20	Mikrospånliknande	2	2			4	1
MMA 94:21	Avslag	2	3	X		72	561
MMA 94:22	Avslag	2	3		X	25	58
MMA 94:23	Mikrospånliknande	2	3	X		1	1
MMA 94:24	Avslag	2	4		X	55	364
MMA 94:25	Avslag	2	4	X		52	300
MMA 94:26	Spån	2	4	X		1	3
MMA 94:27	Mikrospånliknande	2	4		X	7	2
Summa						740	5072

Förslag på fortsatta åtgärder

Föreliggande utredningsområde bör bli föremål för en förundersökning där ett större antal kvadratmeterstora rutor undersöks och flintan genomgår en fördjupad litisk analys för att bedöma vilken typ av produktion och eller användning som har förekommit. Ett lämpligt tillvägagångssätt skulle kunna vara att gräva ett schakt genom den del av Järavallen som berörs av husbygget för att få en bättre uppfattning om de olika lagren och sedan gräva rutor och följa identifierade lager.

Projektorganisation och kvalitetssäkring

Skånearkeologi är ett företag som grundades 2013 med inriktning på arkeologisk uppdragsverksamhet. Företaget leds av Fillic. Per Sarnäs med mångårig erfarenhet av arkeologisk uppdragsverksamhet mest i Skåne men även i Småland.

Per Sarnäs är projektledare och ansvarig för projektets genomförande och vetenskapliga kvalitet, samt kontakter med Länsstyrelse och uppdragsgivare.

Referenser

Litteratur

- Hammarstrand Dehman, K. 2005. Limhamn 154:244–258. Rapport över arkeologisk utredning. Malmö Kulturmiljö.
- Högberg, A. 2002. Production Sites on the Beach Ridge of Järavallen. Aspects of Tool Preforms, Action, Technology, Ritual and the Continuity of Place. Current Swedish Archaeology. Vol 10.
- Jansson, P. 2007. Söder om Hammars park – en arkeologisk undersökning vid Järavallen. Rapport över arkeologisk slutundersökning 2006. Malmö Kulturmiljö rapport 2007:033.
- Jonsson, E. 2005. Öresundsförbindelsen. Skjutbanorna 1A. Rapport över arkeologisk slutundersökning. Malmö Kulturmiljö rapport nr 8.
- Jonsson, E. 2008a. Sydväst om Hammars park. Limhamn 154:376. Rapport över arkeologiskutredning 2005. Malmö Kulturmiljö rapport 2008:038.
- Jonsson, E. 2008b. Söder om Hammars park. Dokumentation inför bostadsbygge på odlingslottsområde. Opublicerat material.
- Kjellmark, K. 1903. En stenåldersboplats i Järavallen vid Limhamn. Antikvarisk tidskrift för Sverige- Utgiven av Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien 17:3.

Muntliga uppgifter

Högberg, A.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431-29815-2013
Skånearkeologis diarienummer 201405
Inventarienummer MMA 94
Arkivnummer S06:139

Län Skåne
Kommun Malmö
Socken Hyllie
Fastighet Limhamn 154:376

Ekonomiska kartans blad 2c 2d
Koordinatsystem Sweref 99 TM
X koordinat 6160225
Y koordinat 368577
M ö.h. 4

Fältarbetstid 2014-06-03–2014-06-04
Antal arbetsdagar 2
Antal arkeologtimmar 16

Exploateringsyta 6 000 m²
Undersökningsområde 1 130 m²
Undersökt yta 2 m²

Projektansvarig Per Sarnäs
Uppdragsgivare Fastighetskontoret, Malmö stad

Dokumentationsmaterial i form av digitala foton och fynd förvaras i Malmö
museers arkiv och magasin

Kostnader, arkeologi
Fältarbete: 10 400:-
Rapport: 5 200:-
Tryck: 1 000:-
Summa: 16 600:-

Summa, beslutad: 16 600:-